

1. OROSZORSZÁG TUDOMÁNYOS ÉS TECHNOLÓGIAI RENDSZERÉNEK FŐ JELLEMZŐI

1.1 A Tét-politika fő ismérvei

Az oroszországi tudomány- és technológiapolitika jogi szabályozásának alapidokumentuma az elmúlt egy évben is „Az Oroszországi Föderáció tudományos és technológia fejlesztési politikájának 2010-ig terjedő és hosszú távú alapjai” című, PUTYIN elnök által 2002. március 30-án aláírt, Pr-576 számú elnöki rendelet volt.

A tudomány és a technológia állami politikájának legfontosabb feladata és célja továbbra is az ország innovációs fejlődésre történő átállítása.

A tudomány és a technológia fejlesztésének legfontosabb irányai és feladatai az elmúlt egy évben is az alábbiak voltak:

- Az alaptudományok fejlesztése, az alkalmazott kutatás és fejlesztés ösztönzése;
- A tudomány és technológia állami szabályozásának tökéletesítése;
- Nemzeti innovációs rendszer kialakítása;
- A tudományos, tudományos-műszaki eredmények felhasználásának tökéletesítése;
- A tudományos-műszaki értelmiség megtartása és továbbképzése;
- A tudomány és az oktatás integrációja;
- A nemzetközi tudományos-műszaki együttműködés fejlesztése.

Az oroszországi tudomány, technika és technológia fejlesztésének továbbra is az alábbiak a prioritásai:

1. Információs-telekommunikációs technológiák és elektronika;
2. Űrhajózási és repülési technológiák;
3. Új anyagok és kémiai technológiák;
4. Új szállítási és közlekedési technológiák;
5. Perspektivikus fegyverek, hadi- és speciális technika;
6. Gyártástechnológiák;
7. Élő rendszerek technológiái;
8. Környezetvédelem és ésszerű gazdálkodás a természeti erőforrásokkal;
9. Energiatakarékos technológiák.

A kilenc irányzaton belül pedig 54 „kritikus technológia” fejlesztése a fő cél.

Az ország tudományos és technológiai életének fontos elemei a szövetségi célprogramok, amelyek finanszírozására a központi költségvetés 2004-ben közel 174 milliárd rubelt biztosít (5,8 milliárd USD). Ez a 2003. évi 143 milliárd rubelhez (4,6 milliárd USD) képest 26%-os emelkedést jelent. 2004-ben 53 szövetségi célprogram indul, vagy folytatódik, melyek közül a tudományos és technológiai területeket az alábbiak érintik:

- *Oroszország közlekedési hálózatának korszerűsítése (2002–2010)*

2004-re a költségvetés e célprogramra 53 milliárd rubelt biztosít, szemben a 2003. évi 42 milliárddal.

- *Világóceán*

2004. évi költségvetése 466 millió rubel, amely az előző évi 240 millióval szemben majdnem kétszeres emelkedést jelent nominális értékben.

- *Az oktatás fejlesztése*

2003-ban a célprogram megvalósítására 3,6 milliárd rubelt biztosított a költségvetés, 2004-ben erre kevesebb, 3,1 milliárd jut.

- *Környezetvédelem és természeti erőforrások (2002–2010)*

A téma jelentősége ellenére a 2003-as költségvetés mindössze 604 millió rubelt biztosított a célprogram munkálataira, amely az ország méreteit és az itteni környezet állapotát tekintve elenyésző. 2004-ben a célprogramra 795 milliárd rubel jut, ami a megelőző évinél nominálértékben 31%-kal magasabb.

- *Nukleáris és sugárzásbiztonság (2000–2006)*

Éves költségvetése 2003-ban 130 millió rubel volt, 2004-ben 134 millió rubel, ami az infláció figyelembevételével reálértékben csökkenést jelent.

- *Oroszország szeizmikus biztonsága (2002–2010)*

A célprogram számára mindössze 56 millió rubelt biztosít a központi költségvetés, szemben a tavalyi 45 millióval.

- *Nemzetközi ITER termonukleáris reaktor (2002–2005)*

68 millió rubel költhető 2004-ben kutatás-fejlesztési tevékenységre e témában, szemben a megelőző évi 62 millióval.

- *Úrprogram (2001–2005)*

13,7 milliárd rubeles idei költségvetése nominálértékben 61%-kal magasabb a tavalyinál.

- *Globális navigációs rendszer létrehozására 2004-ben 2,2 milliárd rubel költhető az előző évi 1,6 milliárddal szemben.*

- *A polgári repülés műszaki fejlesztése 2002–2010 között, majd 2015-ig*

2003-ban 3,1 milliárd rubel állt e célra rendelkezésre, 2004-ben ennél névleges értékben is kevesebb, mindössze 2,6 milliárd rubel költhető a programra.

- *A védelmi ipar átalakítása és fejlesztése (2002–2006)*

2003-ban 2,5 milliárd rubel állt a célprogram rendelkezésére, 2004-ben pedig 2,4 milliárd rubel.

- *Kutatás és fejlesztés a tudomány és a technika prioritásterületein (2002–2006)*

2003-ban 2,2 milliárd rubel állt rendelkezésre, 2004-ben 2,4 milliárd.

- *A tudomány és a felsőoktatás integrációja (2002–2006)*

2003-ban a célprogram megvalósítására 220 millió rubel állt rendelkezésre, 2004-ben pedig 253 millió rubel. A pénzből az Oktatási és Tudományos Minisztérium, valamint a Moszkvai Állami Egyetem (MGU) gazdálkodhat.

- *Egységes oktatási információs hálózat fejlesztése (2001–2005)*

A célprogram célkitűzéseinek megvalósítására 2003-ban 1,55 milliárd rubel állt rendelkezésre, idén 2,54 milliárd rubel.

- *E-Oroszország (2002–2010)*

2003-ban a célprogramra 1,43 milliárd rubelt biztosított a költségvetés, 2004-ben 1,84 milliárdot.

- *Nemzeti technológiai bázis (2002–2006)*

2002-ben 2,5 milliárd rubel került felhasználásra, 2003-ban 1,5 milliárd rubel, míg 2004-re a költségvetés 2,0 milliárd rubelt biztosít.

1.2 A K+F intézményrendszer fő elemei

Az intézményrendszer elemei (Tudományos és Fejlett Technológiák Tanácsa, Orosz Tudományos Akadémia, iparági tudományos kutatóintézetek, állami tudományos központok, kis- és közepes vállalkozások, business-inkubátorok és technoparkok, innovációs - technológiai központok, tudományos városok (naukográdok) a beszámolási időszakban változatlanok voltak az előző évhez képest, kivételt az Ipari, Tudományos és Technológiai Minisztérium (Minpromnauki) képez.

A Minpromnaukit 2000-ben hozták létre az akkor megszüntetett Tudományos és Technológiai Minisztérium bázisán kiegészítve az átszervezett Gazdasági Minisztérium, valamint Kereskedelmi Minisztérium egyes egységeivel. Vezetője 2003 novemberének végéig ILJA KLEBANOV volt, akit decemberben addigi első helyettese, ANDREJ FURSZENKO váltott fel a miniszteri székben.

PUTYIN elnök a 2004 márciusi elnökválasztást megelőző kormányátalakítás során radikálisan csökkentette a minisztériumok számát. A megszüntetett Minpromnauki tudománnyal foglalkozó főosztályai, valamint a korábbi Oktatási Minisztérium összevonása révén létrejött az Oktatási és Tudományos Minisztérium, melynek vezetője ANDREJ FURSZENKO lett.

Az új tárcánál is érvényesül a Fradkov-kormány háromszintű (minisztérium-szövetségi szolgálat-szövetségi ügynökség) irányítási struktúrája, melynek értelmében a minisztérium irányítása alá két szövetségi szolgálat, valamint két szövetségi ügynökség tartozik.

Az Oktatási és Tudományos Szövetségi Szolgálat tevékenysége az alábbiakra terjed ki:

- Ellenőrző és felügyelő tevékenység az oktatásban, a tudományban, a tudományos-műszaki tevékenységben és az ifjúságpolitikában oktatással és tudományos-oktató tevékenységgel foglalkozó személyzet minősítésében;
- Az oktatási intézmények és az ott folyó tevékenység színvonalának ellenőrzése;
- Oktatási intézmények állami akkreditálása;
- Külföldön és Oroszországban kiadott egyetemi és főiskolai oklevelek, valamint tudományos fokozatok egyenértékűségével kapcsolatos kérdések;
- Egyetemi professzori és docensi címek, valamint tudományok doktora és kandidátusa fokozatok odaítélése és a megfelelő oklevelek kiadása;
- Doktori és kandidátusi „disszertációs tanácsok” megalakítása.

A Szellemi Tulajdonjogok, Szabványok és Áruvédjegyek Szövetségi Szolgálatának tevékenysége az alábbiakra terjed ki:

- A szellemi tulajdonjogok használatával és védelmével kapcsolatos szabályozás,
- A szellemi tulajdonnal kapcsolatos szakértői jelentések és dokumentáció, ellenőrzés és felügyelet;
- Regisztrációs tevékenység;
- Illetékekkel és szabványdíjakkal kapcsolatos ellenőrzés és felügyelet.

A Tudományos és Innovációs Szövetségi Ügynökség feladatai az alábbiak:

- Egységes állami politika megvalósítása és állami szolgáltatások nyújtása az alap- és az alkalmazott kutatásokhoz, valamint a polgári célú perspektivikus technológiák fejlesztéséhez;

- Az állami tudományos központok, szövetségi tudományos és fejlett technológiai központok állami támogatása;
- Műszerparkok fejlesztése, közös használatuk elősegítése;
- A tudományos és műszaki információ rendszerének megszervezése, a tudományos, tudományos-műszaki és innovációs tevékenység információigényének biztosítása.

Az Oktatási Szövetségi Ügynökség feladatai az alábbiak:

- Az oktatási intézmények tevékenységének szervezése;
- Az állami tudományos szervezetekben és a felsőoktatásban dolgozó tudományos és oktatási személyzet tovább- és átképzésének szervezése.

1.3 A K+F finanszírozási rendszere

2004-ben kiadásokra a költségvetés megközelítőleg 2397 milliárd rubelt irányoz elő, szemben a 2003. évi 2345 milliárd rubellel. A kiadási oldal legfontosabb tételei az alábbiak:

Ssz.	Tárca	Kiadás (milliárd rubel)
1.	Energetika	8,9
2.	Természeti kincsek	18,8
3.	Egészségügy	37,7
4.	Kultúra	18,1
5.	Oktatás	91,7
6.	Hírközlés és informatika	2,4
7.	Roszaviakozmosz	18,8
8.	Mezőgazdaság	33,8
9.	Pénzügy	1120,3
10.	Atomenergetika	15,6
11.	Közlekedés	95,2
12.	Rendkívüli helyzetek	18,5
13.	Honvédelem	330,9
14.	Belügy	167,6
15.	Külügy	10,8
16.	Igazságügy	59,8

Az 1996-ban elfogadott tudomány- és technológiapolitikai törvény értelmében a tudomány finanszírozására a költségvetési kiadások 4%-át kell fordítani. Ez a követelmény eddig még egyszer sem sikerült - sőt sajnálatos módon állandó csökkenés figyelhető meg - mivel a fenti szektorra fordított kiadások az alábbiak szerint alakultak:

1997	2,8%	12,4 milliárd rubel
1998	2,2%	11,2 milliárd rubel
1999	1,8%	11,6 milliárd rubel
2000	1,8%	17,1 milliárd rubel
2001	1,7%	22,1 milliárd rubel
2002	1,7%	32,9 milliárd rubel
2003	1,7%	40,2 milliárd rubel
2004	1,7% (terv)	46,2 milliárd rubel

Alap kutatásokra 23,4 milliárd rubel, alkalmazott K+F-re pedig 22,8 milliárd rubel fordítható 2004-ben.

A költségvetési támogatások közel háromnegyede az Ipari, Tudományos és Technológiai Minisztérium, illetve utódja, az Oktatási és Tudományos Minisztérium, valamint az érintett ágazati minisztériumok révén jut el a kutatókhoz.

A célorientált alapoknak a mindenkori K+F célú költségvetési pénzek 8,5%-a jut: 6%-ot kap az Oroszországi Alap kutatási Alap (RFFI), 1%-ot az Oroszországi Humán Tudományos Alap (RGNF), a többi 1,5% pedig a tudományos-műszaki területen tevékenykedő Kisvállalkozások Fejlesztését Támogató Alapé.

Oroszországi Alap kutatási Alap (RFFI)

Az alap költségvetési támogatása 2001-ben 1,32 milliárd rubel, 2002-ben 1,77 milliárd rubel, 2003-ban pedig 1,96 milliárd rubel volt. A 2004. évi költségvetési terv az alapnak 2,36 milliárd rubelt irányoz elő.

Oroszországi Humán Tudományos Alap (RGNF)

A 2003. évi központi költségvetés az alap támogatására 324 millió rubelt biztosított, az idei 389 milliót.

Kisvállalkozások Fejlesztését Támogató Alap

A 2003. évi központi költségvetés az alap részére 491 millió rubel összeget biztosított, a 2004. évi költségvetési terv 589 millió rubelt irányoz elő.

Oroszországi Technológiai Fejlesztési Alap

Tudományos kutatást és kísérleti fejlesztést finanszíroz szerződéses alapon, visszatérítendő támogatás formájában.

Az Orosz Tudományos Akadémia 2004. évi finanszírozása

Orosz Tudományos Akadémia központi költségvetési támogatása:	11,7 milliárd rubel
OTA Szibériai Tagozat központi költségvetési támogatása:	3,8 milliárd rubel
OTA Távol-keleti Tagozat központi költségvetési támogatása:	1,5 milliárd rubel
OTA Uráli Tagozat központi költségvetési támogatása:	1,2 milliárd rubel
Összesen:	18,2 milliárd rubel

A 2003. évi 15,3 milliárd rubel volt.

További említésre méltó költségvetési támogatások a tudomány területén tevékenykedő intézmények részére:

- Orosz Orvostudományi Akadémia 10,2 milliárd rubel
- Moszkvai Állami Egyetem 3,2 milliárd rubel
- Orosz Mezőgazdasági Akadémia 2,0 milliárd rubel
- Orosz Művészeti Akadémia 0,3 milliárd rubel
- Orosz Oktatási Akadémia 0,3 milliárd rubel.

1.4. A K+F és az innováció területét érintő legfontosabb jogszabályok

- Az Oroszországi Föderáció Alkotmánya (1993)
- Iparpolitikai koncepció (kormányrendelet, 1996)
- A tudományról és az állami tudományos-műszaki politikáról (szövetségi törvény, 1996)
- Az Orosz Föderáció védelmi iparának átalakításáról (szövetségi törvény, 1998)
- Az Orosz Föderáció tudományos városának jogállása (szövetségi törvény, 1999)
- A Független Államok Közössége tagállamai államközi innovációs politikájának koncepciója 2005-ig (2001)
- Az Oroszországi Föderáció tudományos és technológia fejlesztési politikájának 2010-ig terjedő és hosszú távú alapjai (elnöki rendelet, 2002)
- Az Orosz Föderáció állami beruházási politikájának alapvető irányai a tudomány és a technológia terén (kormányrendelet, 2002)

1.5. A kutatási eredmények hasznosítási módszerei

Oroszországban jelenleg nincs egy olyan központi szerv, amely a kutatási eredmények hasznosításának összehangolásával foglalkozna. Aktuális probléma ez, amelynek megoldása sokáig nem várható magára. Legutóbb tavaly merült fel egy önálló tudományos minisztérium létrehozásának szükségessége, idén a márciusi kormányátalakítás során azonban más megoldás született, miután létrehozták az Oktatási és Tudományos Minisztériumot.

PUTYIN elnök 2003 májusában az ország helyzetét elemző beszédében feladatul szabta a GDP 10 éven belüli megkétszerezését. Kétségtelen, hogy a jelenlegi magas kőolajárak e cél eléréséhez nagyban hozzájárulnak, azzal azonban az ország vezetői is tisztában vannak, hogy mérsékelni kell Oroszország gazdaságának függését a nyersanyagok világpiaci árától.

MIHAIL FRADKOV miniszterelnök 2004. április 14-én az orosz parlament felsőházában, a Szövetségi Tanácsban megtartott beszédében öt pontban foglalta össze az ország előtt álló feladatokat.

- Szociális problémák megoldása, harc a szegénység ellen. A szegények arányát a jelenlegi 30%-ról néhány év alatt 10 % alá csökkenteni;
- Adminisztratív reform: a hatalmi funkciók átadása alacsonyabb szintekre;
- Versenyképes ipar fejlesztése, elsősorban a kis- és közepes vállalatok támogatása révén;
- Az üzleti élet résztvevői és az állam közötti konstruktív együttműködés kialakítása;
- Oroszország beintegrálása a világ gazdaságba.

JURIJ OSZIPOV akadémikus, az OTA elnöke az akadémia 2004 májusában tartott közgyűlésén kifejtette, hogy meg kell teremteni az innovációs tevékenység alapjait és szabályozásának mechanizmusait. Az Orosz Tudományos Akadémia az elmúlt néhány évben kénytelen volt innovációval is foglalkozni, ezt elsősorban a tavaly alapított Innovációs Ügynökség révén tette. E tevékenységnek viszont az alapkutatások látták kárát. OSZIPOV akadémikus szerint akár az akadémián belül, akár ahhoz szorosan kapcsolódva olyan cégeket kellene létrehozni, amelyek egy-egy konkrét projekttel foglalkoznának, így a kutatóknak több ideje és energiája maradna alaptevékenységük végzésére.

A közgyűlésen felszólalt FRADKOV miniszterelnök gyökeresen másképp látja a megoldást. Véleménye szerint az oroszországi tudomány fejlesztésének alapjává a jövőben az innovációnak kell válnia.

„A tudományos kutatások eredményei nem maradhatnak a polcokon”- utalt arra, hogy Oroszországban még mindig nagyon sok a hasznosítatlan kutatási eredmény.

Az illetékes minisztériumok már dolgoznak azokon a rendeleteken, amelyek lehetővé teszik azt, hogy az állami pénzekben megvalósított kutatások eredményei hasznosításra ingyen átadhatók legyenek a magánszféra szereplőinek.

1.6. Jelentősebb események a T&T-területen

2003 októberében az EU moszkvai képviselője, valamint az Orosz Repülési és Űrhajózási Ügynökség (Roszaviakozmosz) közös szervezésében repülési konferenciára került sor Moszkvában. A konferenciára az Oroszország–EU Tudományos Bizottság moszkvai ülésével párhuzamosan került sor.

A rendezvény célja az oroszországi repülési kutató- és tervezőintézetek tevékenységének bemutatása, az Oroszország és az EU közötti repülési K+F-együttműködés áttekintése, valamint Oroszország 6. KTF-keretprogramban történő részvételének előkészítése volt.

Az EU 6. Keretprogramjának repülési prioritásai egybeesnek az oroszországi repülés fejlesztését szolgáló célprogram prioritásaival (hatékony és környezetbarát légi közlekedés, repülésbiztonság növelése, új generációs repülőgépek kifejlesztése, repülésirányítási rendszerek stb.).

A moszkvai székhelyű European Business Club és az EU moszkvai képviselője rendszeresen tartanak tájékoztatókat, kerekasztal-megbeszéléseket és konferenciákat különböző aktuális témakörökben. Ezek sorában a 2003 novemberében tartott, az Oroszország és az EU közötti energia párbeszéd helyzetét ismertető rendezvény méltó említésre. Oroszország törvényhozása 2003 augusztusában fogadta el az ország 2020-ig érvényes energiastratégiáját. Az EU számára Oroszország energiaszállító, Oroszország az EU-t viszont vevőként és befektetőként veszi számításba.

2004 februárjában került sor az orosz–német kis- és közepes vállalatok fórumára, amelynek az adott jelentőséget, hogy 10 éves a TRANSFORM német műszaki program. A rendezvény résztvevői értékelték a program eredményeit, valamint megvitatták a kis- és közepes vállalatok működésének jogi, pénzügyi, szociális és gazdasági feltételeit, a tudományos és technológiai tudástranszfer aktuális kérdéseit.

2004 első negyedévének legjelentősebb szakmai rendezvényére, a IV. Moszkvai Innovációs és Befektetési Szalonra az Összoroszországi Kiállítási Központban került sor február 25-28. között.

Míg 2001-ben az első ilyen rendezvényen mindössze 290 kiállító vett részt, addig az idén közel 600 szervezet, intézmény, tudományos kutatóintézet, kutató-fejlesztő tevékenységgel és innovációval foglalkozó vállalkozás mutatkozott be.

Az oroszországi és FÁK-beli kiállítókon kívül 12 külföldi ország (Belgium, Bulgária, Kína, Lengyelország, Románia, Franciaország, Horvátország, Dél-Korea, Észtország stb.) kiállítói is részt vettek a Szalon munkájában. Hazánkat a Magyar Feltalálók Egyesülete képviselte.

A Szalonnal egyidejűleg megrendezett konferencia fő témája a nemzeti innovációs rendszer létrehozása és fejlesztése volt. A konferencia előadásai az alábbi témákat érintették:

- Az innovációs tevékenység finanszírozása: az állami programoktól a kockázati tőkéig;
- Az innovációs infrastruktúra kialakítása és fejlesztése;
- Technológia transzfer központok: létrehozásuk gyakorlata és fejlesztésük perspektívái;
- Szellemi tulajdon: jogi kérdések, védelmük, értékelésük, átadásuk;
- Nemzetközi innovációs és technológiai együttműködés;
- Állami politika az innovációs infrastruktúra fejlesztésében. Tárcaközi és regionális program a 2004–2006. évekre.
- A Moszkvai Terület innovációs politikája.

2. OROSZORSZÁG TÉT-KAPCSOLATAI, FŐBB VÁLTOZÁSOK ÉS ESEMÉNYEK

2.1 Kétoldalú TÉT-kapcsolatok

Oroszországnak jelenleg több mint 50 országgal van szerződésen alapuló kétoldalú TÉT-kapcsolata.

A kétoldalú tudományos, műszaki és technológiai együttműködés területén Oroszország továbbra is az alábbi irányokat tartja fontosnak:

- A Független Államok Közössége
- Kapcsolatok a G-8 tagjaival
Eredményesen működik a németországi DAAD-csereprogram: a 2003/2004-es tanévben a program 35 millió eurót költhet Oroszországra.
A Fulbright-ösztöndíj 2003-ban ünnepelte oroszországi jelenlétének 10. évfordulóját. Ez alatt az idő alatt mintegy 50 ezer orosz hallgató és kutató járt az ösztöndíj révén az Amerikai Egyesült Államokban.
- Kapcsolatok a fejlődő országokkal

2.2 Multilaterális TÉT-kapcsolatok

- *Együttműködés az ENSZ intézményeivel*

Az UNEP, UNIDO, UNESCO, WHO, valamint a legkülönbözőbb nemzetközi programok (klímaváltozás, biológiai biztonság, járványos betegségek elleni küzdelem stb.) keretében folytatott nemzetközi együttműködés.

- *Együttműködés egyéb nemzetközi szervezetekkel, szervekkel és intézményekkel*

Itt a NATO, a CERN - Dubna program, valamint a Nemzetközi Tudományos-Műszaki Központ (MNTC) keretében folyó együttműködés méltó említésre.

Ez utóbbi intézményt 1992-ben alapította az EU, az USA, Oroszország és Japán. Fő feladata a volt Szovjetunió hadiipari kutatásokkal foglalkozó intézményeinek és kutatóinak átállítása

polgári célú tevékenységre. A megalakulása óta eltelt időszakban a központ közel 1800 projektet támogatott mintegy 550 millió dollár értékben.

- *Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Központ*

Moszkvában folytatja tevékenységét az ENSZ által nemzetközi szervezetként bejegyzett, 1969-ben alapított intézmény, a Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Központ (oroszul MCNTI, angolul ICSTI). Az eredetileg a KGST tagországok informatikai fejlesztésére létrehozott intézmény túlélte a KGST megszűnését, profilt váltott és 18 tagországgal végzi tevékenységét. Tevékenységével elsősorban a technológia-transzferet szolgáló információ átadását kívánja elősegíteni, ilyen jellegű szolgáltatásokkal segítik a kis- és közepes vállalkozások működését. Az MCNTI úgy önállóan, mint tagjai révén is részt vesz a nemzetközi tudományos-műszaki együttműködésben, olyanokban, mint az ESPIRIT/EIS, EUROMECUM, MAGATE, UNEP, FAO.

3. OROSZORSZÁG TÉT-KAPCSOLATAI AZ EU-VAL

A 25 tagú EU-val folytatott tudományos, műszaki és technológiai és természetesen kereskedelmi, valamint politikai kapcsolatok egyre nagyobb jelentőségűek lesznek Oroszország életében.

Oroszország és az EU közötti kapcsolatokat az 1997-ben megkötött "Partnerségi és együttműködési szerződés" szabályozza, amelynek 62. cikke foglalkozik a tudományos és technológiai kooperációval.

Az Oroszország és az EU által Brüsszelben 2000. november 16-án kötött és 2002. december 31-én lejárt tudományos-műszaki együttműködési szerződést 2003. november 6-án a Rómában tartott 12. EU–Oroszország csúcstalálkozón a felek további öt évvel meghosszabbították.

2003 őszén az orosz fél kijelölte az EU 6. KTF-keretprogram kapcsolattartóit (NPC), összesen kilenc főt. A 6-os Keretprogramban az oroszországi kutatók elsősorban az alábbi tudományterületeken működhetnek együtt európai kollégáikkal:

- biotechnológia, mezőgazdaság
- egészségügy
- anyagtudományok,
- nanotechnológia
- űrkutatás, repülés,
- környezetvédelem,
- alap kutatások,
- korszerű energiatermelési módszerek,
- alternatív energiahordozók,
- energiatakarékosság.

Az EU által támogatott programok közül meg kell említeni a TACIS-t, amely az egykori Szovjetunió 11 tagországának és Mongóliának biztosít anyagi és szellemi segítséget a jogrend, az államigazgatás, a magánvállalkozások az infrastruktúra, a környezetvédelem, a falufejlesztés és a nukleáris biztonság terén.

A program 1991-ben történt elindítása óta a TACIS több mint 1700 projektet támogatott mintegy 2,6 milliárd euró értékben, többségüket Oroszországban. 2004-ben Oroszország 330 tervezett, illetve már futó projektje 495 millió eurós támogatásban részesül.

A projektek öt nagy témakört ölelnek fel, melyek az alábbiak:

- Gazdasági reformok és a magánszektor fejlesztése (kis- és közepes vállalatok fejlesztése, kettős felhasználású technológiák exportja, vállalkozások támogatása és a területi vezetés, bankreform, kereskedelem és gazdaságpolitika);
- Közművek, infrastruktúra, nukleáris biztonság (EU–orosz energiapolitika harmonizálása, energiapárbeszéd, energiahatékonyság, megújuló energiaforrások, kis vízierőművek rehabilitációs projektje, balti-tengeri környezetvédelem, Tét-ügyek);
- Határokon átnyúló együttműködés (E-Karélia informatikai projekt, környezetvédelmi beruházások a kalinyingrádi területen, határátkelők fejlesztése);
- Jogi reformok, intézményi támogatásuk (a szervezett bűnözés, az emberkereskedelem, a pénzmosás elleni küzdelem, bírák továbbképzése, államháztartási és adóreform stb.);
- Szociális ügyek, civil társadalom (az AIDS megelőzése).

Az elmúlt egy évben aktivizálódtak az EU és Oroszország kapcsolatai a világűr kutatása terén. Az együttműködés fejlesztésére jó lehetőségek vannak a GALILEO, a GMES programok terén, a műholdas hírközlésben, az élettudományok terén és végül, de nem utolsón sorban a hordozórakéták témakörében. Ez utóbbi jelentősége a Columbia űrsikló 2003. februári tragédiája után csak nőtt.

Az EU moszkvai képvisellete egyre aktívabb tevékenységet fejt ki a közösség tudományos, műszaki és technológiai vívmányainak oroszországi kutatókkal történő megismertetésében. A képviselő munkatársai rendszeresen tartanak ismertetőt különböző oroszországi városok kutatóintézeteiben és felsőoktatási intézményeiben.

4. OROSZORSZÁG ÉS MAGYARORSZÁG KAPCSOLATAI

4.1. Kétoldalú Tét-együttműködés

Az Orosz Föderáció és a Magyar Köztársaság közötti Tét-kapcsolatokat az 1993-ban aláírt kormányközi Tudományos és Technológiai Egyezmény szabályozza. Az egyezmény értelmében alakult meg és folytatta működését a Magyar–Orosz Tét Vegyes Bizottság.

A VB harmadik ülését 1998-ban tartotta, majd négyéves szünet után 2002 júliusában került sor a vegyes bizottság negyedik ülésére. Az ülésen a felek áttekintették az 1998 óta végzett együttműködés eredményeit és a közös projektek megvalósítása során kapott műszaki, tudományos és innovációs projektek eredményeinek gyakorlati hasznosítását. A VB negyedik ülésén aláírásra került a Magyar Köztársaság és az Orosz Föderáció közötti kétoldalú Tét-együttműködés 2002-2004 közötti munkaterve. A VB ülés jegyzőkönyve mellékleteként 16 elfogadott projektet sorol fel, melyek közül 13-at mindkét fél támogat.

A Minpromnauki megszűnése, valamint az Oktatási és Tudományos Minisztériumban 2004 májusában is folyó szervezeti átalakítások miatt a VB eredetileg idén májusra tervezett ötödik ülésére idén ősszel kerülhet sor.

A kormányközi Tét-együttműködés keretében megvalósuló projektek száma továbbra sem tükrözi a kétoldalú kapcsolatok jelentőségét, valamint az ilyen együttműködés iránti igényt.

MEDGYESSY PÉTER miniszterelnök 2002 decemberében tett moszkvai látogatása új impulzust adott a kétoldalú kapcsolatok fejlesztésének.

A Magyar Tudományos Akadémia, továbbá oroszországi partnerei - az Orosz Tudományos Akadémia, az Orosz Orvostudományi Akadémia és az Orosz Mezőgazdasági Akadémia -

között folyamatos az együttműködés. Az MTA mindhárom partnerével 2001 októberében írt alá kiegészítő jegyzőkönyvet a már meglévő együttműködési megállapodásokhoz.

2002 októberében került sor VIZI E. SZILVESZTER akadémikus, az MTA elnöke moszkvai látogatására. Ezt megelőzően 17 évig nem járt MTA elnök Moszkvában. A látogatás során jegyzőkönyv aláírására nem került sor, ugyanakkor VIZI E. SZILVESZTER elnök úr budapesti látogatásra hívta meg mind JURIJ OSZIPOV akadémikust, az Orosz Tudományos Akadémia, mind pedig VALENTYIN POKROVSZKIJ akadémikust, az Orosz Orvostudományi Akadémia elnökét.

A Budapesten 2003 novemberében megtartott World Science Forum-on az Orosz Tudományos Akadémia, az Orosz Orvostudományi Akadémia és az Orosz Mezőgazdasági Akadémia képviselői is részt vettek.

4.2. A külképviselet és a TÉT-attasé tevékenysége a kapcsolatok fejlesztésében

TÉT területen:

Az előző évhez hasonlóan kiemelt feladatomból volt a kapcsolattartás a Minpromnauki, illetve a jogutód Oktatási és Tudományos Minisztérium Nemzetközi Együttműködési Főosztályával, valamint az Orosz Tudományos Akadémia Külkapcsolatok Főosztályával, hozzájárulva a magyar–oroszl TÉT-együttműködési jegyzőkönyv pontjainak végrehajtásához, valamint a két ország tudományos akadémiái közötti együttműködéshez. E feladatok végrehajtása során elsősorban az NKTH Attaséi és Információs Osztályával, valamint az MTA Nemzetközi Együttműködési Irodájával konzultáltam. A Minpromnauki megszűnése, valamint az újonnan létrehozott Oktatási és Tudományos Minisztérium feladatkörének 2004 májusában is tartó pontosítása miatt idén tavasszal nem kerülhetett sor a magyar–oroszl TÉT Vegyes Bizottság tervezett soron következő ülésére Budapesten.

Az elmúlt egy évben több akadémiai intézetben tettem látogatást (Szlavisztikai Intézet, Földrajztudományi Kutatóintézet, Európa Intézet, Kristálytani Intézet, Programtechnológiai Központ, Nemzetközi Irányítási Tudományos Kutatóintézet, Általános Fizikai Intézet Lézeranyagok és Technológiák Központja) és folytattam megbeszélést azok vezetőivel, ismertette a magyarorszl K+F helyzetét, igény esetén pedig közreműködve magyar partnerek keresésében. Az orosz kutatók nyitottak a két és többoldalú együttműködésre, de általános problémájuk a kutatásra fordítható anyagiak nem elégséges volta.

A beszámolási időszakban részt vettem a Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Központban (MCNTI) tartott üléseken. Továbbra is tisztázásra vár hazánk fenti intézetben viselt tagságának kérdése.

A 2003 novemberében megtartott I. World Science Forum orosz résztvevőit Budapestre utazásuk előtt nagykövetségünk vacsorán látta vendégül. Jelenleg részt veszünk a 2005-ben tartandó következő fórum lehetséges oroszorszl résztvevőinek tájékoztatásában.

A beszámolási időszakban örömdetes módon aktivizálta tevékenységét az EU moszkvai képviselete. Rendszeressé váltak az EU-tagállamok és az akkor még tagjelölt országok moszkvai TÉT attaséinak találkozói, amelyeken nagykövetségünk képviseletében rendszeresen én vettem részt. Az orosz fél 2003 őszén kijelölte az egyes tudományágak NCP-jeit. Oroszlorszl részéről van igény az EU kutatási keretprogramjába történő

bekapcsolódásra, megoldandó az itteni kutatási programokba való külföldi bekapcsolódás kérdése, vagyis a kölcsönösség.

Oktatási területen:

Az elmúlt egy évben is feladatomban volt az országaink közötti oktatási együttműködés nagykövetségi koordinálása. Ez magában foglalta az érintett hazai és oroszországi egyetemekkel, a Magyar Ösztöndíj Bizottsággal, az orosz Oktatási és Tudományos Minisztériummal és magukkal a hallgatókkal való kapcsolattartást és ügyintézést. Öröndetes tény, hogy hét év után újra van a két ország között érvényes oktatási együttműködési jegyzőkönyv.

Az elmúlt tanévhez hasonlóan én kezeltem és fizettem ki a Moszkvában tanuló egyetemi teljes képzős és posztgraduális hallgatóknak az ösztöndíjat. Pozitívumként könyvelhetjük el ugyanakkor, hogy a Magyar Ösztöndíj Bizottság ebben a tanévben már két posztgraduális, valamint az összes, részképzésre kiutazott hallgató ösztöndíját azok magyarországi bankszámlájára utalta, mentesítve ezzel a nem Tét-attaséi tevékenységbe tartozó feladat alól.

5. EGYÜTTMŰKÖDÉS MÁS SZAKTERÜLETEKKEL, TÁRSTÁRCÁKKAL

Oktatási együttműködés

Mint azt a fentiekben említettem, a beszámolási időszak fontos eseménye volt az 1997-ben lejárt magyar–orosz oktatási együttműködési jegyzőkönyv megújítása, és annak KASZJANOV akkori orosz miniszterelnök budapesti látogatásán, 2003. szeptember 8-án megtörtént aláírása. A jegyzőkönyv érvényessége 2005. december 31-én jár le.

Pozitívumként könyvelhető el, hogy a jegyzőkönyv alapján a felek kölcsönösen biztosítják az országukba utazó egyetemi hallgatók, tanárok és kutatók részére az ingyenes vízumot, ugyanakkor a hallgatók egészségügyi biztosítása, valamint a részükre juttatott ösztöndíjak ügyében továbbra sem tapasztalható kölcsönösség.

Magyar hallgatók oroszországi képzése:

A 2003/2004-es tanévben 121 fő a moszkvai Puskin Intézetben, 50 fő pedig a szentpétervári Herzen Intézetben vett részt orosz nyelvi részképzésen.

Ebben a tanévben négy magyar hallgató folytatott posztgraduális, másik négy pedig teljes képzésű egyetemi tanulmányokat a Magyar Ösztöndíj Bizottság támogatásával.

Az orosz fél egyoldalú felajánlása, az úgynevezett „kormányösztöndíj” keretén belül a 2004/2005-ös tanévben 4 fő egyetemi és posztgraduális hallgató beiskolázására lett volna lehetőség, de jelentkezők hiányában a lehetőséggel nem tudtunk élni.

2003 őszén a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem rektora tett látogatást Moszkvában és folytatott három egyetemen megbeszélést az együttműködésről. Ezt követően a BKÁE és a Moszkvai Nemzetközi Kapcsolatok Intézete (Egyetem) együttműködési szerződést is kötött. 2004 tavaszi félévében a fenti két egyetem 4-4 hallgatója vett részt Budapesten, illetve Moszkvában hallgatói cserén.

Sikeres együttműködés folyik a Szent István Egyetem és a Voronyezsi Agrártudományi Egyetem között is. A SZIE rektora idén májusban három moszkvai agráregyetemen tett látogatást és írt alá azok vezetőivel együttműködési megállapodást.

A Szegedi Tudományegyetem a közeljövőben moszkvai és szentpétervári felsőoktatási intézményekkel készül felvenni a kapcsolatot.

Oroszországi hallgatók magyarországi képzése:

A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem a 2003/2004-es tanévben 16 fő tanult robottechnika szakon, a Szent István Egyetemen pedig 5 fő kezdte meg egyetemi tanulmányait.

GÖNCZ ÁRPÁD köztársasági elnök úr 1993-ban, az oroszországi finnugor nyelvű tagköztársaságokban tett látogatása során tett felajánlása évente 10 ottani hallgató számára biztosít lehetőséget magyarországi rész- és teljes képzésre. A pályázat - most már a magyar-orosz oktatási együttműködési jegyzőkönyv keretén belül - idén is meghirdetésre került.